

Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in Marum

Bureau Biota rapportage 2022-045b

Projectgegevens

Opdrachtgever: Woningcorporatie Wold & Waard

[Redacted]
Postbus 131
9350 AC Leek

wold &
waard

Projectomschrijving: Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming - Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in Marum

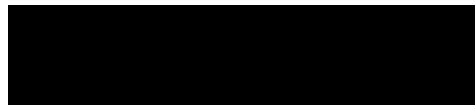
Hoofdaannemer: Bureau Biota
Oude Marswal 38
8015 ED Zwolle

KvK nummer: 59869984

BTW nummer: NL853674942B01

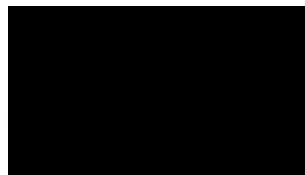
Contactpersoon:

Datum: 9 februari 2023

Status: Definitief

Akkoord:

Projectnummer: 2022-008

Rapportnummer: 2022-045b

Te citeren als:

De Vries S, Sijtsma N, Jipping K, & Milder-Mulderij G. 2023. Nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming - Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in Marum. Bureau Biota rapport 2023-045b. In opdracht van woningcorporatie Wold & Waard.

Samenvatting

Aanleiding

Op aanvraag van de heer [REDACTED] doen wij hierbij verslag van het nader onderzoek naar het voorkomen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in verscheidene woningen van woningcorporatie Wold & Waard. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) en vond plaats op diverse adressen in Marum.

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens meerdere woningen in bovengenoemd dorp te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren. Uit een eerder uitgevoerde quickscan in het kader van de Wnb is gebleken dat de huizen mogelijkheden bieden voor de jaarrond beschermde nesten van huismussen en/of gierzwaluwen, of dat mogelijkheden lijken te bestaan dat vleermuizen een vaste rust- of verblijfplaats hebben (Sijtsma & Mulder-Mulderij 2020). Om vast te stellen of dit werkelijk het geval is, dient nader onderzoek plaats te vinden. Dit nader onderzoek is in 2022 uitgevoerd en het voorliggende rapport doet verslag van de bevindingen van dit onderzoek.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de werkelijke potenties van de aangewezen woningen voor gebruik door soorten beschermd onder de Wnb en het bepalen van de effecten van de voorgenomen plannen op beschermde natuurwaarden ter plaatse en op de directe omgeving.

Het onderzoek brengt in beeld:

- of jaarrond beschermde nesten van huismussen aanwezig zijn;
- of jaarrond beschermde nesten van gierzwaluwen aanwezig zijn;
- of er sprake is van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen
- of met de voorgenomen ingreep verbodsbepalingen uit de Wnb, onderdeel Soortenbescherming, worden overtreden;
- of er mogelijkheden zijn om eventuele overtredingen te vermijden;
- hoe te handelen om te voldoen aan de in de Wnb genoemde zorgplicht;
- of er noodzaak is tot het aanvragen van een ontheffing van de Wnb.

Conclusies

Tijdens het veldonderzoek werden op alle locaties één of meerdere vaste rust- of verblijfplaatsen van de drie onderzochte beschermde soorten aangetroffen. Met de voorgenomen werkzaamheden zullen meerdere verblijfplaatsen verloren gaan. Daarom is het aanvragen van een ontheffing van de Wnb noodzakelijk. Om de staat van instandhouding van de bovengenoemde soorten te waarborgen is belangrijk ruim voorafgaand aan het werk alternatieve verblijfplaatsen voor de drie soorten aan te brengen en in de nieuwbouw ook voldoende voorzieningen voor deze beschermde soorten te verwerken.

Vervolgstappen en aanbeveling

Door het verloren gaan van vaste rust- of verblijfplaatsen bij de voorgenomen sloop ontstaat een knelpunt met de verbodsbepalingen uit de Wnb. Voor de vogels betreft dit Artikel 3.1 van de Wnb en voor de vleermuizen betreft dit Artikel 3.5 van de Wnb. Dit betekent dat voor de uitvoering van de werkzaamheden een ontheffing van de Wnb moet worden aangevraagd.

Voor de aanvraag van een ontheffing wordt geadviseerd een activiteitenplan op te (laten) stellen. Hierin dienen onder andere een effectenanalyse met maatregelen, een belangenafweging en een alternatieven afweging te worden opgenomen.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	1
2.	Doel van het onderzoek	1
3.	Wettelijk kader	1
4.	Omschrijving onderzoeksterrein en voorgenomen plannen	4
4.1.	Voorgenomen plannen	4
4.2.	Beschrijving onderzoeklocatie	4
5.	Methode.....	5
5.1.	Huismussen	5
5.2.	Gierzwaluw	6
5.3.	Vleermuizen	6
6.	Bevindingen uit het onderzoek	7
6.1.	Huismussen	7
6.2.	Gierzwaluwen	8
6.3.	Vleermuizen	8
6.4.	Samenvatting aangetroffen verblijfplaatsen	9
7.	Beoordeling te verwachten effecten	10
7.1.	Staat van instandhouding betrokken soorten	10
7.1.1.	Huismus	10
7.1.2.	Gierzwaluw	11
7.1.3.	Gewone dwergvleermuis	12
7.2.	Effecten op huismussen	12
7.3.	Effecten op gierzwaluwen	12
7.4.	Effecten op vleermuizen	13
8.	Conclusie	13
9.	Vervolg stappen en aanbevelingen	13
9.1.	Huismussen	13
9.2.	Vleermuizen	14
10.	Geraadpleegde bronnen	15
Bijlage 1	Toelichting bepalingen Wet natuurbescherming	16

1. Inleiding

Op aanvraag van de heer Vreeling doen wij hierbij verslag van het nader onderzoek naar het voorkomen van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen in verscheidene woningen van woningcorporatie Wold & Waard. Dit onderzoek werd uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) en vond plaats op diverse adressen in Marum.

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens meerdere woningen in bovengenoemd dorp te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren. Uit een eerder uitgevoerde quickscan in het kader van de Wnb is gebleken dat de huizen mogelijkheden bieden voor de jaarrond beschermde nesten van huismussen en/of gierzwaluwen, of dat mogelijkheden lijken te bestaan dat vleermuizen een vaste rust- of verblijfplaats hebben (Sijtsma & Milder-Mulderij 2020). Om vast te stellen of dit werkelijk het geval is, dient nader onderzoek plaats te vinden. Dit nader onderzoek is in 2022 uitgevoerd en het voorliggende rapport doet verslag van de bevindingen van dit onderzoek.

2. Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de potenties van de aangewezen woningen voor gebruik door soorten beschermd onder de Wnb en het bepalen van de effecten van de voorgenomen plannen op beschermde natuurwaarden ter plaatse en op de directe omgeving.

Het onderzoek brengt in beeld:

- of jaarrond beschermde nesten van huismussen aanwezig zijn;
- of jaarrond beschermde nesten van gierzwaluwen aanwezig zijn;
- of er sprake is van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen
- of met de voorgenomen ingreep verbodsbepalingen uit de Wnb, onderdeel Soortenbescherming, worden overtreden;
- of er mogelijkheden zijn om eventuele overtredingen te vermijden;
- hoe te handelen om te voldoen aan de in de Wnb vernoemde zorgplicht;
- of er noodzaak is tot het aanvragen van een ontheffing van de Wnb.

3. Wettelijk kader

De Wet natuurbescherming vervangt sinds 1 januari 2017 drie wetten: de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet (NB-wet) en de Boswet. Het doel van het instellen van deze nieuwe wet was drieledig: het beschermen van de biodiversiteit, decentralisatie van natuurbescherming en vereenvoudiging van de regels. Waar vroeger de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland bevoegd gezag was, liggen de verantwoordelijkheden aangaande de Wet natuurbescherming tegenwoordig grotendeels bij de provincies.

De Wet natuurbescherming ziet toe op:

- Het beschermen en ontwikkelen van natuur en het behoud en herstel van de biodiversiteit;
- Het beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies;
- Het borgen van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biodiversiteit en hun cultuurhistorische betekenis.

Zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming zijn nu in de Wet natuurbescherming geregeld (zie ook Bijlage 1). Ook vertelt de nieuwe wet ons hoe we dienen om te gaan met houtopstanden. *Soortenbescherming* werd voorheen geregeld in de Flora- en faunawet, *gebiedsbescherming* in de Natuurbeschermingswet en het onderdeel *houtopstanden* in de Boswet.

Hieronder lichten we elk van de drie onderdelen van de nieuwe Wet natuurbescherming kort toe.

Binnen dit onderdeel van de wet is de bescherming van in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren vastgelegd. Doel van dit onderdeel is dus de instandhouding van deze wilde planten en dieren. Naast de algemene zorgplicht voor alle in het wild levende planten en dieren in Nederland (artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming, zie ook Bijlage 1) geldt voor een aantal soorten een aanvullend beschermingsregime. De soorten met een aanvullend beschermingsregime zijn te verdelen in drie groepen:

- Artikel 3.1   Vogels (Europese Vogelrichtlijn);
- Artikel 3.5   Overige strikt beschermde soorten (Europese Habitatrichtlijn, Verdragen Bern/Bonn);
- Artikel 3.10   Nationaal beschermde soorten (waaronder Rode Lijst-soorten).

Bijlage 1 gaat nog wat dieper in op het bovenstaande.

Vogels

Voor wat betreft de vogels is in deze wet bepaald dat alle broedende vogels, hun eieren, de vast rust- en verblijfplaatsen en de functionele omgeving daarvan zijn beschermd. Alle vogelsoorten zijn onderscheiden in vijf categorieën:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats;
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar;
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar;
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen;
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Voor het verstoren van broedende vogels wordt geen ontheffing verleend. Voor het verstoren van broedgevallen en/of het aantasten van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen, geldt een zware toets (vergelijkbaar met toetsing van Habitatrichtlijnsoorten).

Habitatrichtlijn/Verdrag van Bern/Verdrag van Bonn

Voor de planten- en diersoorten vernoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn¹, bijlage I of II bij het Verdrag van Bern² of bijlage I bij het Verdrag van Bonn³ geldt dus een aanvullend beschermingsregime. Voor deze soorten geldt dat alleen een ontheffing verleend kan worden wanneer geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten, geen andere bevredigende oplossing voor en geplande ingreep voorhanden is en sprake is van een in of bij wet genoemd belang.

Nationaal beschermde soorten

Bijlage 1 onderdeel a van artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming geeft een overzicht van de diersoorten die we op nationaal niveau dienen te beschermen (zie ook Bijlage 1 van dit rapport). Bijlage 1 onderdeel b van artikel 3.10 van bovengenoemde wet doet hetzelfde, maar dan voor de beschermde plantensoorten (zie ook Bijlage 1 van dit rapport). De diersoorten uit deze bijlage mogen niet opzettelijk gedood of gevangen worden. Voor de plantensoorten uit de genoemde bijlage geldt dat ze in hun natuurlijke verspreidingsgebied niet opzettelijk mogen worden geplukt, verzameld, afgesneden, ontworteld of vernield.

Voor de 'andere soorten' uit de Wet natuurbescherming geldt dat een ontheffing nodig is bij ruimtelijke ingrepen met naar verwachting negatieve effecten op de genoemde soorten. Een uitzondering hierop is een situatie waarbij gebruik wordt gemaakt van een goedgekeurde gedragscode. Gedragscodes kunnen worden opgesteld door initiatiefnemers en beschrijven welke handelingen ze uitvoeren en hoe hierbij de beschermde soorten zo veel mogelijk worden ontzien. Het Rijk en de provincies zijn samen verantwoordelijk voor gedragscodes⁴. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) keurt gedragscodes goed en de provincies zorgen ervoor dat de regels worden nageleefd. De provincies worden daarom ook betrokken bij de goedkeuring van een gedragscode. De ontheffing blijft alleen van kracht als ook aantoonbaar volgens de gestelde gedragscode wordt gewerkt.

Voor de nationaal beschermde soorten hebben de provincies in het kader van beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen de bevoegdheid om via een provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. Provincie Groningen doet dit voor de volgende soorten:

Amfibieën	Zoogdieren	Zoogdieren (vervolg)	Zoogdieren (vervolg)
bruine kikker	aardmuis	huisspitsmuis	veldmuis
gewone pad	bosmuis	konijn	vos
kleine watersalamander	dwergmuis	ondergrondse woelmuis	wezel
meerkikker	dwerfspitsmuis	ree	woelrat
middelste groene kikker/bastaard kikker	egel	rosse woelmuis	
	gewone bosspitsmuis	tweekleurige bosspitsmuis	

¹ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/habitatrichtlijn>

² <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/bern-conventie>

³ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/bonn-conventie>

⁴ <https://mijn.rvo.nl/overzicht-gedragscodes>

4. Omschrijving onderzoeksterrein en voorgenomen plannen

4.1. Voorgenomen plannen

Woningcorporatie Wold & Waard is voornemens om verschillende woningen in Marum en Opende te slopen en ter plaatse nieuwbouw te realiseren, met als doel de woningen zo energiezuinig mogelijk te maken. Vanwege de levensduurverlengende en energiebesparende maatregelen worden deze woningen toekomstbestendig gemaakt. De volgende werkzaamheden zullen worden uitgevoerd:

- Volledige sloop van bestaande woningen;
- Realisatie nieuwbouw.

4.2. Beschrijving onderzoeklocatie

Het plangebied in Marum bestaat uit 10 woningen aan de Molenstraat (huisnummers 12 tot en met 30, Figuur 1 en 2). De woningen zijn in 1958 gebouwd. Het betreft hier woningen die in blokken van twee geclusterd zijn. De woningen bestaan uit twee woonlagen met een zadeldak, met per twee woningen staan er drie bakstenen schoorsteen en meerdere kunststof schoorsteentjes op de panden. Alle woningen hebben zowel een voor- als achtertuin. In de voortuinen is weinig potentie voor schuil-/rustplaatsen voor vogels aanwezig, op een enkele boom na. In de achtertuinen is wat meer groen aanwezig waar vogels gebruik van zouden kunnen maken.

Figuur 1 Impressie van de woningen aan de Molenstraat die gesloopt zullen worden. Foto: Bureau Biota.

Figuur 2 Ligging van de te onderzoeken woningblokken in Marum. Bron ondergrond: OpenTopo.

5. Methode

In dit rapport wordt verslag gedaan van het nader onderzoek naar de aanwezigheid van (vaste rust- of verblijfplaatsen van) huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Voor ieder van deze groepen is een soortspecifieke werkwijze/nationaal geaccepteerd protocol gehanteerd, welke hieronder per soort worden besproken.

5.1. Huismussen

Voor het onderzoek naar huismussen is gewerkt volgens het [Kennisdokument Huismus](#) van BIJ12. Dit betekent dat in de periode tussen 1 april en 15 mei twee veldbezoeken plaatsvonden in en rondom het plangebied. Tussen de opvolgende veldbezoeken per adres lag een minimale periode van tien dagen. Tijdens de veldbezoeken werd nestindicerend gedrag genoteerd en werd in een straal van 100 meter het functionele leefgebied van de huismus in kaart gebracht. Hierbij moet worden gedacht aan de aanwezigheid van plekken met water (drinken en baden), zand (baden), beschutting (vluchten en slapen) en voedsel. De waarnemingen zijn zo nauwkeurig mogelijk (huisnummers) genoteerd op veldkaarten. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden onder gunstige omstandigheden vanaf twee uur na zonsopkomst tot begin van de middag (Tabel 1).

Tabel 1 Bezoekdata voor het onderzoek naar huismussen.

Datum	Locatie/deelgebied	Volgnummer bezoek
14-4-2022	Marum	Ronde 1
29-4-2022	Marum	Ronde 2

5.2. Gierzwaluw

Voor het onderzoek naar gierzwaluwen is gewerkt volgens het [Kennisdokument Gierzwaluw](#) van BIJ12. Dit betekent dat in de periode tussen 15 mei en 15 juli drie veldbezoeken plaatsvonden in het plangebied (Tabel 2). Tussen deze bezoeken lag een minimale periode van tien dagen. Tijdens deze bezoeken werd nestindicerend gedrag genoteerd met een zo groot mogelijke nauwkeurigheid (huisnummer). De veldbezoeken hebben plaatsgevonden onder zo gunstig mogelijke omstandigheden gedurende de laatste twee uur voor zonsondergang tot iets na zonsondergang. Het kennisdocument geeft de periode van twee uur voor zonsondergang aan, maar de praktijk leert dat gierzwaluwen juist wat later beginnen met het invliegen, dus Bureau Biota blijft doorgaans wat langer (tot na zonsondergang) ter plaatse en gaat door tot geen gierzwaluwen meer rondvliegen.

Tabel 2 Bezoekdata voor het onderzoek naar gierzwaluwen.

Datum	Locatie/deelgebied	Volgnummer bezoek
9-6-2022	Marum	Ronde 1
19-6-2022	Marum	Ronde 2
1-7-2022	Marum	Ronde 3

5.3. Vleermuizen

Voor het onderzoek naar vleermuizen is gewerkt volgens het [Vleermuisprotocol 2021](#). Voor een onderzoek naar vleermuizen wordt gedurende een heel jaar in kaart gebracht of de woningen worden gebruikt als verblijfplaats. Vleermuizen maken per periode in het jaar gebruik van verschillende plekken, waarbij iedere locatie voor een specifieke functie in gebruik is. De verschillende functies zijn:

- Winterverblijf (globaal oktober - maart);
- Kraamverblijf (globaal half mei – half juli);
- Zomerverblijf (globaal half april – half augustus);
- Paarverblijf en/of zwermplaats (globaal half augustus – begin oktober).

Om hierin duidelijkheid te krijgen, moeten minimaal vijf bezoeken aan het plangebied/deelgebied worden gebracht. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden zowel in de ochtend (vanaf twee uur voor zonsopkomst) als in de avond (tot twee uur na zonsondergang) en onder gunstige weersomstandigheden. Tabel 3 geeft daarom een overzicht wanneer welke bezoeken afgelegd voor het nader onderzoek aan vleermuizen. Daarbij is ook aangegeven met welk doel het bezoek werd afgelegd.

Tabel 3 Bezoekdata voor het onderzoek naar vleermuizen.

Datum	Locatie/deelgebied	Type veldbezoek
22-5-2022	Marum	Kraam-/Zomerperiode
19-6-2022	Marum	Kraam-/Zomerperiode
10-7-2022	Marum	Zomerperiode
28-8-2022	Marum	Zomer- /Paarperiode
18-9-2022	Marum	Paarperiode

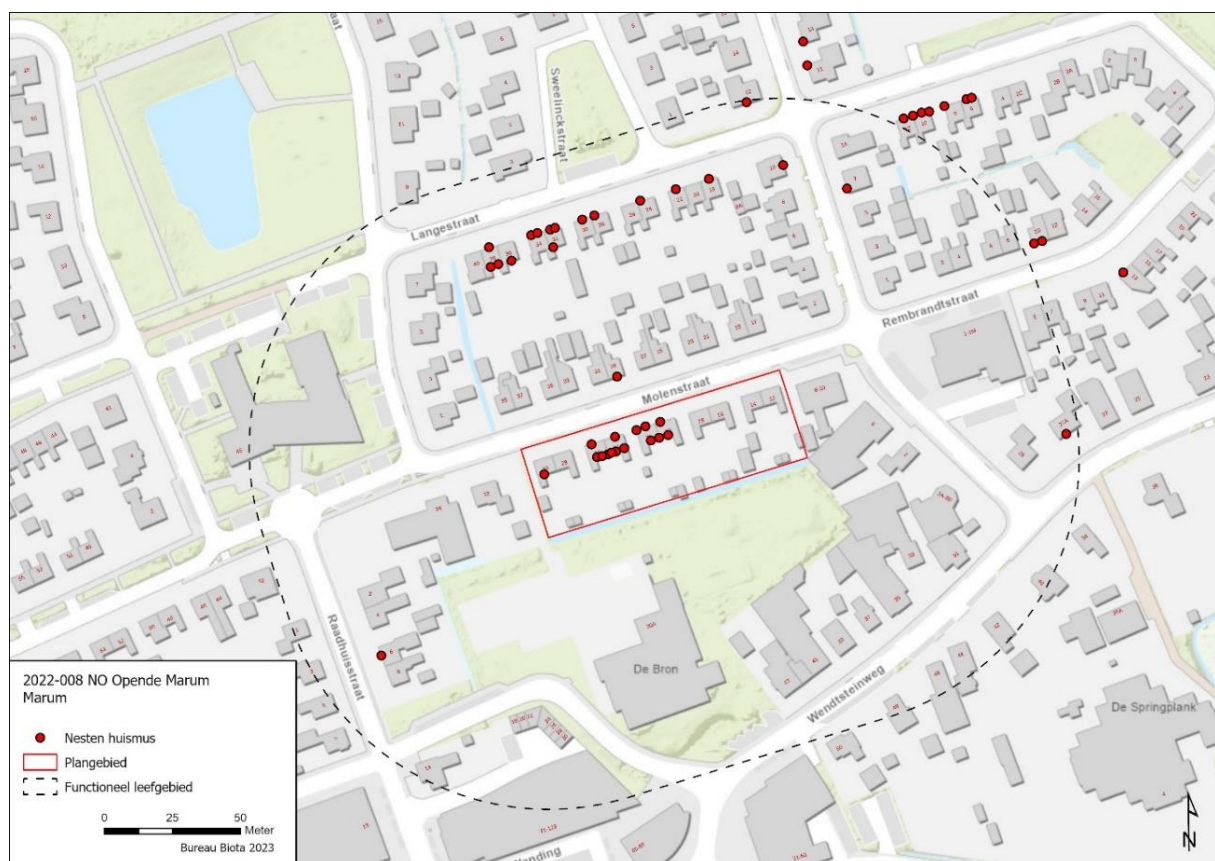
6. Bevindingen uit het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de bevindingen uit het nader onderzoek naar huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen beschreven.

6.1. Huismussen

De onderzochte woningen zijn gelegen in een vrij groene wijk, waardoor er goede leefomstandigheden heersen voor vogels. Tijdens de veldbezoeken was het opvallend dat aan de noordkant van de Molenstraat bijna geen activiteit was van huismussen, terwijl deze daken in potentie wel geschikt lijken. Een straat verderop in de Langestraat was wel sprake van veel activiteit. Ook aan de oostkant, net buiten het onderzochte gebied, werd nog veel getsjilp gehoord.

In totaal werden 47 nesten van huismussen aangetroffen binnen het onderzochte gebied, waarvan 15 in de te slopen woningen (Figuur 3). In de twee woningblokken met de nummers 12 tot en met 18 zijn geen nesten van huismussen gevonden. De meeste nesten zijn aanwezig in de blokken 20 – 22 en 24 – 26. Het laatst nest bevindt zich bij nummer 30.

Figuur 3 Aangetroffen nesten van huismussen in het onderzochte gebied in Marum.

6.2. Gierzwaluwen

Tijdens de veldbezoeken was rond het plangebied veel activiteit van gierzwaluwen. Gelijktijdig met dit onderzoek werd iets ten westen van het onderzochte gebied aan de Langestraat ook een nader onderzoek naar gierzwaluwen uitgevoerd (De Vries *et al.*, 2023). Ook hier bleken grote groepen gierzwaluwen rond te vliegen.

Uiteindelijk zijn in het voorliggend onderzoek geen nesten van gierzwaluwen aangetroffen in de te slopen woningen. Echter, werden aan de overkant van de straat wel drie nesten gevonden (Figuur 4). Dit was het geval bij de huisnummers 23, 31 en 37.

Figuur 4 Nesten van gierzwaluwen aangetroffen in het onderzochte gebied in Marum.

6.3. Vleermuizen

Tijdens de veldbezoeken voor het onderzoek naar vleermuizen werden maar weinig waarnemingen gedaan. Er werd door circa 3 gewone dwergvleermuizen wat gefoerageerd rond het plangebied. Verder werd een enkele laatvlieger en een rosse vleermuis gehoord die het plangebied enkel doorkruisten op weg naar elders.

Tijdens het eerste en het derde bezoek werden twee territoria van gewone dwergvleermuizen vastgesteld. De scheiding van deze territoria lag rond Molenstraat nummer 20 en 22. Het gedrag van deze mannetjes duidt erop dat in de nokgevels van nummers 12 en 30 vermoedelijk paarverblijven aanwezig zijn (Figuur 5). Echter, zijn hier geen waarnemingen gedaan van in- of uitvliegende dieren.

Figuur 5 Verblijfplaatsen van vleermuizen bij de onderzochte woningen in Marum.

6.4. Samenvatting aangetroffen verblijfplaatsen

In de vorige paragrafen is per woonplaats in beeld gebracht wat de bevindingen van het nader onderzoek waren. Om over te gaan naar het inschatten van de effecten van de voorgenomen werkzaamheden is een samenvatting van alle verblijfplaatsen binnen de aangewezen plangebieden een goed uitgangspunt (Tabel 4). In deze tabel is te zien welk deel van de aangetroffen verblijfplaatsen door de geplande werkzaamheden (tijdelijk) komt te vervallen binnen een straal van 100 meter vanaf de te renoveren woningen. Voor de vleermuizen is hier geen specifiek aantal voor te noemen, aangezien het onderzoek zich puur heeft gericht op de te renoveren woningen. Wel werden tijdens de veldbezoeken meerdere foeragerende vleermuizen waargenomen, wat aangeeft dat in de omgeving meerdere verblijfplaatsen aanwezig zijn. In Tabel 5 is uitgewerkt welke functie de verblijfplaatsen van vleermuizen bekleden voor welke soort.

Tabel 4 Alle vaste rust- of verblijfplaatsen aangetroffen tijdens het nader onderzoek gierzwaluwen, huismussen en vleermuizen. Voor de huismussen en gierzwaluwen worden twee getallen weergegeven. Het gaat hierbij om nesten in de woningen waar werkzaamheden gaan plaatsvinden en tussen haakjes het totale aantal nesten binnen een straal van 100 m vanaf de te renoveren woningen.

Woonplaats	Nest huismussen	Nest gierzwaluwen	Verblijf vleermuizen
Marum	15 (47)	0 (3)	2 (0)

Tabel 5 Overzicht van alle aangetroffen vleermuisverblijven binnen de diverse plangebieden.

Woonplaats	Soort	Type verblijf	Aantal dieren
Marum	Gewone dwergvleermuis	Paarverblijf (1)	2

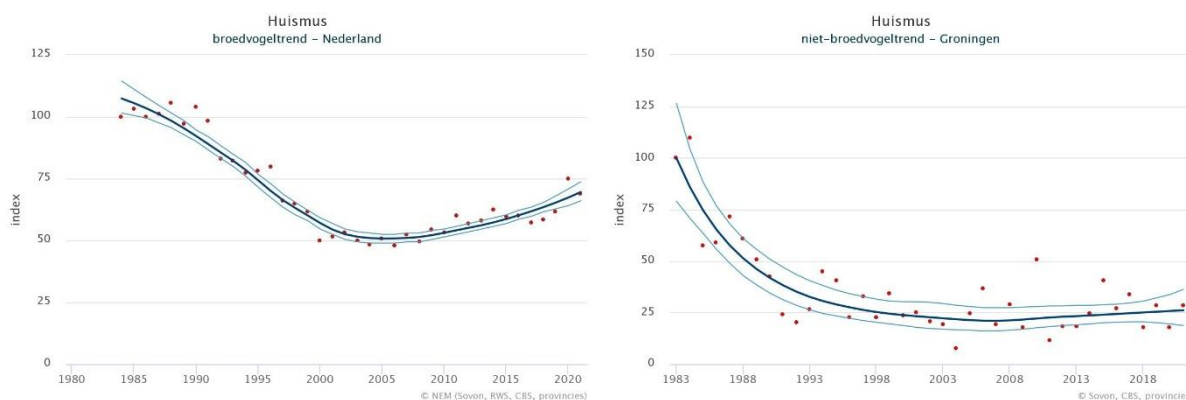
7. Beoordeling te verwachten effecten

In dit hoofdstuk zullen voor iedere woonplaats de te verwachten effecten van de voorgenomen werkzaamheden in kaart worden gebracht. Hierbij hanteren we dezelfde volgorde als in Hoofdstuk 6. We zullen hier echter eerst de staat van instandhouding van de te bespreken soorten de revue laten passeren.

7.1. Staat van instandhouding betrokken soorten

7.1.1. Huismus

De landelijke staat van instandhouding voor broedende huismussen is matig ongunstig ([SOVON](#)). Sinds 1950 is de soort landelijk met 60% afgenomen als broedvogel, vandaar dat sprake is van een negatieve trend (Figuur 19). De laatste 12 jaar is er echter geen dalende of stijgende trend waarneembaar. Dit geldt voor Nederland als geheel, maar ook voor de provincie Groningen. De huismus vindt in Nederland vooral geschikt leefgebied in oudere stadswijken en op het platteland rondom boerderijen. De soort is sterk afhankelijk van toegankelijke pannendaken, waar het nesten onder maakt. Door de grootschalige renovatie van huizen waarbij daken worden geïsoleerd en veranderingen in dakbedekking nemen de mogelijkheden voor nestplaatsen af. Ook rommelige hoekjes en kruidenrijke terreinen zijn tegenwoordig steeds minder te vinden. De laatste 10 jaar is er echter geen significante afname meer te zien ([SOVON](#)).

Beoordeling Staat van Instandhouding				
Populatie	Verspreiding	Leefgebied	Toekomst	Eindoordeel
matig ongunstig	matig ongunstig	gunstig	gunstig	matig ongunstig

Figuur 6 Trend van het aantal huismussen in Nederland (Links: Nederland, rechts: Groningen) en de gunstige staat van instandhouding (onder). Bron: [SOVON](#).

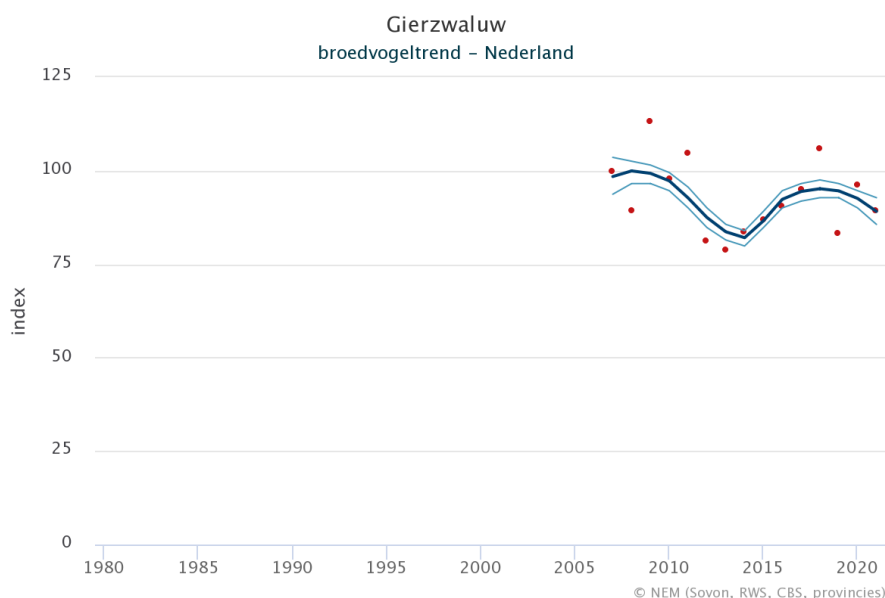

7.1.2. Gierzwaluw

De landelijke staat van instandhouding voor de gierzwaluw als broedvogel is gunstig en voor de niet-broedvogels is deze onbekend (SOVON). Echter de trend van aantallen gierzwaluwen zoals weergegeven in de recentelijk uitgegeven vogelatlas (SOVON, 2019) laat de laatste 10 jaar een significante afname zien (Figuur 7).

De gierzwaluw is van oorsprong een rotsbroeder, maar in Nederland is de soort een ultieme stadsvogel. De soort broed in spleten en nissen, zoals onder dakpannen, van woningen en in kerktorens. Het tellen van broedende gierzwaluwen is echter vrij lastig, omdat ook altijd een grote groep niet-broedende vogels (vaak jongere vogels) rond de broedplaatsen vliegt op zoek naar een eigen nestplaats. Grote groepen worden makkelijk opgemerkt, maar kleinere groepen of losse individuen worden vaak gemist, helemaal tijdens het in- of uitvliegen. De voortschrijdende renovatie van oude woningen, waarbij daken worden geïsoleerd en/of andere dakbedekking wordt aangebracht, maakt het voor de gierzwaluwen moeilijk om nieuwe nestgelegenheden te vinden.

Avifauna Groningen meldt dat de trend van de gierzwaluw in de provincie Groningen vergelijkbaar is met de landelijke trend. Hier wordt gesproken over een afname tussen 1992 en 2014 van 4000 broedparen naar 2000-3000. De kern van het broedgebied ligt in de stad Groningen (Avifauna Groningen).

Beoordeling Staat van Instandhouding				
Populatie	Verspreiding	Leefgebied	Toekomst	Eindoordeel
onbekend	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding				
Populatie	Verspreiding	Leefgebied	Toekomst	Eindoordeel
onbekend	onbekend	gunstig	gunstig	onbekend

Figuur 7 Relatieve verandering van aantallen gierzwaluwen in Nederland (Schoppers, 2018) en de gunstige staat van instandhouding voor broedvogels (boven) en voor niet-broedvogels (onder) (SOVON).

7.1.3. Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is de meest algemene soort in Nederland. De soort komt dan ook verspreid over het hele land voor. Volgens het ministerie van LNV zijn voor het behoud van de soort op dit moment dan ook geen soortspecifieke beschermingsmaatregelen vereist ([Min. LNV](#)). Aan de andere kant geeft de zoogdiervereniging aan dat ondanks de wijde verspreiding van deze soort, het onduidelijk is of deze ook echt algemeen is en wat de trend van de soort in Nederland is ([Zoogdiervereniging, 2017](#)). Deze vleermuissoort is vooral aanwezig rondom bebouwing, waar ook groen in de omgeving aanwezig is. Dit kunnen steden en dorpen zijn, maar ook gebouwen buitenaf. De soort heeft mogelijk veel te lijden van woning na-isolatieprojecten zoals bijvoorbeeld 'Nul op de Meter' projecten en is daardoor ook kwetsbaar.

Voor de provincie Groningen geldt dat de trend positief is voor deze soort, maar er is wel meer kennis over de gewone dwergvleermuis nodig, aldus de Natuurvisie (Provincie Groningen, 2017). Gezien het grote netwerk aan potentieel geschikte verblijfplaatsen in de onderzochte dorpen is de staat van instandhouding ter plaatse naar verwachting ook gunstig.

7.2. Effecten op huismussen

Binnen het plangebied in Marum zijn 15 nesten van huismussen aanwezig. Door de geplande werkzaamheden zullen onder andere alle dakpannen worden verwijderd. De bebouwing rondom de onderzochte woningen is van dusdanige aard dat huismussen daar **deels** naartoe kunnen uitwijken voor een nieuwe nestlocatie.

De voorgenomen werkzaamheden hebben enkel invloed op nestlocaties, de overige functionaliteit van het leefgebied wordt niet aangetast. Wanneer de nieuwbouwwoningen na de werkzaamheden weer geschikt worden gemaakt als nestlocatie voor huismussen (zie ook Hoofdstuk 9), dan zullen deze vogels op termijn weer onder de dakpannen kunnen broeden en is het alleen zaak dat ze tijdelijk kunnen uitwijken naar een andere locatie. In dit geval worden er geen negatieve effecten op de staat van instandhouding van de soort verwacht.

7.3. Effecten op gierzwaluwen

Met de geplande werkzaamheden komen geen verblijfplaatsen van gierzwaluwen te vervallen. De nesten in de woningen aan de overzijde van de straat zullen door de voorgenomen plannen niet verstoord raken. Dit betekent dat hier voor de gierzwaluwen verder geen mitigerende maatregelen hoeven te worden getroffen. In dit geval worden er dus ook geen negatieve effecten op de staat van instandhouding van de soort verwacht.

In de directe omgeving van het plangebied komen wel gierzwaluwen voor, deze populatie zou kunnen worden ondersteund door het aanbrengen van permanente voorzieningen in de nieuwbouw, bij wijze van een groene plus.

7.4. Effecten op vleermuizen

Met de voorgenomen plannen in Marum komen twee verblijfplaatsen van vleermuizen te vervallen. Het gaat hier om paarverblijven van twee gewone dwergvleermuis. Dit is een algemene soort en daarnaast betreft het hier verblijven met slechts een of enkele vleermuizen. Met het komen te vervallen van deze verblijfplaatsen zal de staat van instandhouding van deze soorten niet in het geding komen. Er zijn in de direct omgeving ook voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden.

Wanneer voorafgaand aan de werkzaamheden voldoende alternatieve verblijfplaatsen worden aangebracht en nieuwe permanente voorzieningen voor vleermuizen worden aangebracht (zie Hoofdstuk 9) zodra de verduurzamingswerkzaamheden aan de woningen zijn afgerond, dan zullen de werkzaamheden niet van nadelige invloed zijn op de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis.

8. Conclusie

In Marum zullen met de voorgenomen renovatiewerkzaamheden verblijfplaatsen van huismussen en gewone dwergvleermuizen verloren gaan. Hiermee worden verschillende verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden. Dit betekent dat voor de uitvoering van de werkzaamheden een ontheffing van de Wet natuurbescherming moet worden aangevraagd. Voor de vogels betreft dit Artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming en voor de vleermuizen betreft dit Artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming.

Als onderlegger bij de aanvraag van een ontheffing van de Wet natuurbescherming dient een activiteitenplan opgesteld te worden. Hierin dienen, los van de voorgenomen plannen, onder andere een effectenanalyse met maatregelen, een belangenafweging en een alternatieven afweging te worden besproken.

Pas als de ontheffing binnen is kunnen de voorgenomen plannen van start gaan. Houdt u rekening met een beslistermijn van 13 tot 20 weken.

9. Vervolg stappen en aanbevelingen

In de volgende paragrafen worden per soort(groep) diverse aanbevelingen gedaan, welke meegenomen kunnen worden in het activiteitenplan. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de kennisdocumenten van BIJ12 en de Soortenstandaarden van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (voorlopers van de Kennisdocumenten).

9.1. Huismussen

Aanbevelingen ten behoeve van mitigerende maatregelen voor de huismus:

- Waar mogelijk werken buiten de kwetsbare periodes; broedseizoen eind maart - augustus en extreem koude periodes in de winter. Is dit niet mogelijk, dan werken onder ecologische begeleiding;
- Aanbieden alternatieve nestplaatsen met een verhouding van 1:2;
- Aanbieden van meerdere nestplaatsen bij elkaar;
- Alternatieve nestplaatsen moeten tijdig, onder de juiste condities en op een beperkte afstand van de oorspronkelijke nestplaats worden opgehangen, terwijl de huidige nestplaatsen nog beschikbaar zijn (dit i.v.m. gewinning, zie Kennisdocument Huismus voor details omtrent de beste locaties voor nestkasten);

- Ongeschikt maken van oorspronkelijke nesten moet buiten het broedseizoen, maar ruim voor de winter plaatsvinden;
- Gefaseerde uitvoering van de werkzaamheden in ruimte en tijd heeft de voorkeur.

Voor verdere details rondom de juiste condities voor het ophangen van gierzwaluwkasten wordt verwezen naar het Kennisdocument Huismus van BIJ12.

9.2. Vleermuizen

Hieronder volgen enkele aanbevelingen ten behoeve van mitigerende maatregelen voor de vleermuizen. Door de werkzaamheden gaan voor deze soortgroep, zowel zomer- als paarverblijven verloren. Hiervoor zullen alternatieve verblijfplaatsen moeten worden aangeboden.

- Waar mogelijk werken buiten de kwetsbare periode; zomer- en paarverblijftijd april – okt. Is dit niet mogelijk, dan werken onder ecologische begeleiding;
- Aanbieden alternatieve verblijfplaatsen met een verhouding van 1:4;
- Daar waar het aantal alternatieve verblijfplaatsen in bovengenoemde verhouding niet te realiseren is wordt geadviseerd vooral zo veel mogelijk variatie in alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden;
- Alternatieve verblijfplaats wordt zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke verblijfplaats aangeboden (altijd binnen een straal van 100 – 200 m).
- Alternatieve verblijfplaatsen moeten tijdig worden opgehangen en terwijl de huidige nestplaatsen nog beschikbaar zijn (i.v.m. gewenning).
- Alternatieve verblijfplaatsen moet geschikt zijn voor permanente bewoning en is dus niet van tijdelijke aard;
- Alternatieve verblijfplaatsen moeten minimaal 6 maanden voorafgaand aan de start van het paar-seizoen worden opgehangen (uiterlijk half februari);
- Ongeschikt maken van oorspronkelijke verblijfplaatsen moet plaatsvinden buiten de kwetsbare periode en in het seizoen dat de dieren nog actief zijn.

Afwijkingen van de in dit hoofdstuk aangegeven instructies voor het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen als tijdelijke mitigerende maatregel zijn mogelijk, maar dienen goed ecologisch te worden onderbouwd in een activiteitenplan dat dient als basis voor de ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming.

10. Geraadpleegde bronnen

Naslagwerken en rapporten

- Dietz C & Kiefer A. 2017. Veldgids vleermuizen van Europa. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Hayman P & Hume R. 2009. Alle vogels van Europa. Standvogels, broedvogels, doortrekkers, wintergasten en dwaalgasten. Tirion Uitgevers.
- Hoogenstein L & Meesters G. 2011. Handboek Vogels van Nederland. KNNV Uitgeverij.
- Provincie Groningen. 2015. Herzien Ontwerp Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016 – 2020.
- Sijtsma N. & Milder-Mulderij G. 2020. Quicksan in het kader van de Wet natuurbescherming – 509 te renoveren woningen in Aduard, Zuidhorn, Grijpskerk, Grootegast, Kornhorn, Marum, De Wilp, Nuis, Zevenhuizen, Tolbert en Leek Bureau Biota rapport 2021-003. In opdracht van Woningcorporatie Wold & Waard.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. KOSMOS Uitgevers.

Soortspecifieke Kennisdocumenten (BIJ12)

- Gierzwaluw <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-019-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0.pdf>
- Huismus <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-011-Kennisdocument-Huismus-1.0.pdf>
- Gewone dwergvleermuis <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf>

Overige protocollen

- Vleermuisprotocol <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/downloads/category/20?download=626>

Rode Lijsten van de diverse besproken soortgroepen:

- Vogels https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKewiMurCypLzKAhUQZVAKHZ2DCYQQFjABegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.sovon.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdoc%2Frap_2017-34_basisrapport-rode-lijst-2016.pdf&usg=AOvVaw3DnzQbD-MpISN32RjDoE-T
- Zoogdieren <https://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/imce/nieuwewite/Projecten/downloads/RL%20Zoogdieren%20High%20Res%20versie%20%28D%20Bal%2013%20dec%2007%29.pdf>

Websites

- <http://www.bij12.nl>
- <http://www.sovon.nl>
- <http://www.vogelbescherming.nl>

Bijlage 1 Toelichting bepalingen Wet natuurbescherming

Vanaf 1 januari 2017 geldt in Nederland de Wet natuurbescherming (Wnb). In deze wet zijn drie wetten samengevoegd, te weten:

- de Natuurbeschermingswet 1998;
- de Boswet en;
- de Flora- en faunawet.

Dit om tot een betere en duidelijkere bescherming van planten, dieren en gebieden te komen. De overheid zegt hierover:

‘De Wet natuurbescherming is gericht op het behoud en het zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit, het duurzame gebruik van de bestanddelen daarvan en de bescherming van waardevolle landschappen, in nationaal en internationaal verband en het zo mogelijk versterken van de recreatieve, de educatieve en de levingswaarde van natuur en landschap, in samenhang met het beleid, om te komen tot een verduurzaming van de economie. Dit beleid wordt door de minister op hoofdlijnen vastgelegd in de nationale natuurvisie.’

Voor de bescherming van de natuur, kent deze wet drie beschermingsregimes:

- Soorten van de **Vogelrichtlijn 1979** (alle van nature in Nederland in het wild levende vogels);
- Soorten van de **Habitatrichtlijn 1992**, het Verdrag van Bern 1979 en het Verdrag van Bonn 1982;
- **Andere soorten** die vanuit nationaal oogpunt onder de Wet natuurbescherming worden beschermd (zie tabel ‘Andere soorten’ aan het einde van deze bijlage van het rapport.

Daarnaast kan het zijn dat er sprake is van ‘vrijgestelde soorten’. Hier kan sprake van zijn wanneer de minister van Economische Zaken bevoegd gezag is. Dan kunnen er soorten landelijk vrijgesteld zijn bij specifieke activiteiten.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn	Beschermingsregime andere soorten
Art. 3.1 lid 1 Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels te doden of te vangen	Art. 3.5 lid 1 Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art. 3.10 lid 1a Het is verboden soorten in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen
Art. 3.1 lid 3 Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in lid 1 te rapen en deze onder zich te hebben	Art. 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in lid 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Art. 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art. 3.1 lid 4 Het is verboden vogels als bedoeld in lid 1 opzettelijk te storen	Art. 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantings- of rustplaatsen van dieren als bedoeld in lid 1 te beschadigen of te vernielen	Art. 3.10 lid 1c Het is verboden vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage c, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen
Art. 3.1 lid 5 Het verbod als bedoeld in lid 4 is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art. 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	

Elk van de drie genoemde beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen (zie kader hieronder) en vereisen voor vrijstelling of ontheffing van de verboden. Deze verbodsbepalingen sluiten één op één aan bij de bepalingen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en mogen niet overtreden worden, tenzij men een ontheffing kan krijgen ("nee, tenzij"-principe).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen via een ontheffing of een vrijstelling moet aan de volgende drie criteria worden voldaan:

1. Er mag alleen worden afgeweken van de verbodsbepaling, wanneer geen andere bevredigende oplossing mogelijk is;
2. Voor de afwijking moet een in de wet genoemd belang staan (zoals bijvoorbeeld volksgezondheid of openbare veiligheid), afhankelijk van de verschillende beschermingsregimes;
3. De ingreep mag geen afbreuk doen aan de staat van instandhouding van de soort(en).

Daarnaast is voor een aantal handelingen een vrijstelling mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een gedragscode.

Bij het bepalen of een ontheffing kan worden verleend, wordt niet alleen naar de gevolgen van de ingreep voor het individuele organismen gekeken, maar ook naar de gevolgen voor de instandhouding van de soort. Dit betekent dat ook wordt gekeken naar het effect van de ingreep op het populatieniveau van de soort(en). Daarnaast zal altijd rekening gehouden moeten worden met de zorgplicht, ongeacht of het gaat om een beschermde soort of niet (zie kader hieronder).

Zorgplicht

Deze plicht geldt te allen tijde en houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Deze plicht geldt voor iedereen en voor alle planten en dieren, beschermd of niet. De huidige zorgplichtbepalingen zijn gecontinueerd en geïntegreerd vanuit de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en Faunawet in de Wet natuurbescherming en de wet zegt hierover:

"Eenieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving" (Artikel 2, lid 1).

en

"De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn/haar handelen of het nalaten daarvan nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem/haar kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken." (Artikel 2, lid 2).

De gevolgen van de Wet natuurbescherming hangen af van de voorgenomen ingrepen en van de soorten die in het gebied aanwezig (kunnen) zijn. Het plangebied is het gebied waar de daadwerkelijke werkzaamheden (handelingen) plaatsvinden. Afhankelijk van de kenmerken van de activiteit kunnen storende effecten ook optreden buiten het plangebied (bijvoorbeeld geluid). De invloedssfeer van de werkzaamheden bepaalt daardoor de grootte van het onderzoeksgebied, wat dus meestal groter is dan het plangebied.

Dit betekent dat het onderzoeksgebied goed moet worden onderzocht op potenties voor het voorkomen van planten- en diersoorten en op de aanwezigheid van voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of nesten. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de aanwezigheid van beschermde soorten, maar ook naar welke functie(s) het gebied voor deze soort(en) vervult. Soms zijn maatregelen mogelijk waarmee voorkomen kan worden dat door het verrichten van een handeling de verbodsbepalingen worden overtreden. Maatregelen kunnen effecten voorkomen, effecten verminderen of verzachten of effecten herstellen.

Een ontheffing (of vrijstelling) zal uitsluitend worden verleend als voldaan is aan elk van de volgende drie cumulatieve voorwaarden:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- Er is sprake van een in de wet genoemd belang;
- De handelingen leveren geen verslechtering/afbreuk op aan de staat van instandhouding van de soort.

Tabel B1.1 Overzicht Andere soorten, Artikel 3.10 Wnb, eerste lid, onderdeel a (dieren) en c (planten).

Amfibieën	Kreeftachtigen	Zoogdieren (vervolg)	Planten (vervolg)	Planten (vervolg)
Alpenwatersalamander	Europese rivierkreeft	Eekhoorn	Bosdravik	Moerasgamander
Bruine kikker		Egel	Brave hendrik	Muurbloem
Gewone pad	Libellen	Eikelmuis	Brede wolfsmelk	Naakte lathyrus
Kleine watersalamander	Beekrombout	Gewone bosspitsmuis	Breed wollegras	Naaldenkervel
Meerkikker	Bosbeekjuffer	Gewone zeehond	Bruinrode wespenorchis	Pijlscheefkelk
Middelste groene kikker	Donkere waterjuffer	Grote bosmuis	Dennenorchis	Roggelelie
Vinpootsalamander	Gevlekte glanslibel	Grijze zeehond	Dreps	Rood peperboompje
Vuursalamander	Gewone bronlibel	Haas	Echte gamander	Rozenkransje
	Hoogveenglanslibel	Hermelijn	Franjegtiaan	Ruw pazelzaad
Dagvlinders	Kempense heidelibel	Huisspitsmuis	Geelgroene wespenorchis	Scherpkruid
Aardbeivlinder	Speerwaterjuffer	Konijn	Geplooid vrouwenmantel	Schubvaren
Bosparelmoervlinder		Molmuis	Getande veldsla	Schubzegge
Bruin dikkopje	Reptielen	Ondergrondse woelmuis	Gevlekt zonneroosje	Smalle raai
Bruine eikenpage	Adder	Ree	Glad biggenkruid	Spits havikskruid
Donker pimperlblauwtje	Hazelworm	Rosse woelmuis	Gladde zegge	Steenbraam
Duinparelmoervlinder	Levendbarende hagedis	Steenmarter	Groene nachtorchis	Stijve wolfsmelk
Gentiaanblauwtje	Ringslang	Tweekleurige bosspitsmuis	Groensteel	Stofzaad
Grote parelmoervlinder		Veldmuis	Groot spiegelklokje	Tengere distel
Grote vos	Vissen	Veldspitsmuis	Grote bosaardbei	Tengere veldmuur
Grote vuurvlinder	Beekdonderpad	Vos	Grote leeuwenklauw	Trosgamander
Grote weerschijnvlinder	Beekprik	Waterspitsmuis	Honingorchis	Veenbloembies
Iepenpage	Elrits	Wezel	Kalkboterbloem	Vliegenorchis
Kleine heivlinder	Gestippelde alver	Wild zwijn	Kalketrip	Vroege ereprijs
Kleine ijsvogelvlinder	Grote modderkruiper	Woelrat	Karhuizeranjer	Wilde averuit
Kommavilinder	Kwabaal		Karwijselie	Wilde ridderspoor
Pimperlblauwtje		Planten	Kleine ereprijs	Wilde weit
Sleedoornpage	Zoogdieren	Akkerboterbloem	Kleine schorseneer	Wolfskers
Spiegeldikkopje	Aardmuis	Akkerdoornzaad	Kleine wolfsmelk	Zandwolfsmelk
Veenbesblauwtje	Boommarter	Akkerogentroost	Kluwenklokje	Zinkvooltje
Veenbesparelmoervlinder	Bosmuis	Beklierde ogentroost	Knollathyrus	Zweedse kornoelje
Veenhooibeestje	Bunzing	Berggamander	Knolspirea	
Veldparelmoervlinder	Damhert	Bergnachtorchis	Korensla	
Zilveren maan	Das	Blaasvaren	Kranskarwij	
	Dwergmuis	Blauw guichelheil	Kruiptijm	
Kevers	Dwergspitsmuis	Bokkenorchis	Lange zonnedaauw	
Vliegend hert	Edelhert	Bosboterbloem	Liggende ereprijs	

Bronnen:

- Wetstekst Wet natuurbescherming (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2017-03-01/0>)
- Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming), Nota n.a.v. het verslag, kst-33348-9 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33348-9.html>)
- Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, Ministerie van Economische Zaken. Versie 1.3 december 2016.